

چرنڈ و پرنڈ

علی اکبر دھخدا (دخو)

www.ketab.ir

مؤلف: علی اکبر دهخدا
نوبت چاپ: اول- ۱۳۹۲
شمارگان: ۱۰۰۰ جلد
تعداد صفحه: ۱۲۷
قیمت: ۳۵۰۰۰ ریال
شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۲۸۸۹-۶-۰۰

پس از آراء رسالت، خیابان بنی هاشم،
خیابان شهید رحیمی، کوچه اتحاد،
پلاک ۱،
۰۹۱۹۳۱۵۰۹۰۱۰۰۳۰۰۱

آدرس: تهران، خیابان ولیعصر، پلاک ۱۱۱، طبقه ۱، واحد ۱
d.maleki@yahoo.com

سرشناسه: دهخدا، علی اکبر، ۱۲۵۸ - ۱۳۳۴
عنوان: چهارم
مشخصات نشر: تهران: نشر نی، ۱۳۹۲
شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۲۸۸۹-۶-۰۰
رده بندی دیویی: ۸۵۷/۶۲
شماره کتابشناسی ملی: ۳۰۷۱۳۸۵

علی اکبر دهخدا

علی اکبر دهخدا یا میرزا علی اکبرخان قزوینی بی شک یکی از بزرگترین و تأثیرگذارترین ادبیات‌شناسان و خادمین به ادبیات ایران زمین بوده که در عین وفاداری به ظرافت‌های ادبیات معاصر خود، روزنامه‌نگاری به معنای واقعی کلمه بوده است. این دانشمند فقط در حد گفتار بوده بلکه با نگاهی به نوشته‌های وی در نشریات مختلف و بخوبی نشریه مورد علاقه اش «صوراسرافیل»، این مطلب کاملاً مشهود است. نکته سنجی تعداد به مسئولیت روزنامه‌نگاری، بازتاب مسائل روز، آن طور که هست، و شرافت شخصی که به‌هایی است که امروزه کمتر از خبرنگار، روزنامه‌نگار و دیگر اهالی مطبعه سر می‌زنند و نشان نمونه بارز این خلیات است.

مهم‌ترین نام مستعار میرزا علی اکبرخان قزوینی در چرند و پرندش دخو بود، دخو مخفف کلمه دهخدا است، نشان برای مردم ساده‌دل در قزوین، زادگاه پدر و اجداد نویسنده. البته دهخدا در اصل به معنی «کدخدا» و خداوند و بزرگ ده است. این مرد بزرگ که در به سال ۱۲۵۷ خورشیدی، در رجه اصلیت او قزوینی بود ولی پدرش خان‌باباخان که از ملاکان متوسط قزوین بود، پس از ولادت وی از قزوین به تهران آمد و در این شهر اقامت گزید. هنگامی که او ده ساله بود، پدرش فوت کرد، و فردی به نام میرزا یوسف خان قیم او شد. دو سال بعد میرزا یوسف خان نیز درگذشت و اموال پدر دهخدا هم به فرزندان میرزا یوسف خان رسید. بر آن زمان یکی از فضایل عصر بنام شیخ غلام‌حسین بروجردی که از دستان انماهی آنها بود کار تدریس دهخدا را به عهده گرفت و دهخدا تحصیلات قدیمی را در کنار او آموخت. وی حجره‌ای در مدرسه حاج شیخ هادی (در خیابان حاج شیخ هادی) داشت، وی مردی مجرد بود و بتدریس زبان عربی و علوم دینی مشغول بود. استاد

دهخدا غالباً اظهار می‌کردند که هر چه دارند، بر اثر تعلیم آن بزرگ مرد بوده است. بعدها که مدرسه سیاسی در تهران افتتاح شد، دهخدا در آن مدرسه مشغول تحصیل گردید و با مبانی علوم جدید و زبان فرانسوی آشنا شد. معلم ادبیات فارسی آن مدرسه محمد حسین فروغی مؤسس روزنامه تربیت و پدر ذکاءالملک فروغی بود. آن مرحوم گاه تدریس ادبیات کلاس را به عهده دهخدا می‌گذاشت. چون منزل دهخدا در جوار سرای مرحوم آیه الله حاج شیخ هادی نجم آبادی بود، وی از این حسن جوار استفاده کامل می‌برد و با وجود صغر سن مانند اشخاص سالخورده از محضر آن بزرگوار بهره‌مند می‌گشت. در همین ایام به تحصیل زبان فرانسه پرداخت و پس از درس خواندن در آن مدرسه به خدمت وزارت امور خارجه در آمد. بعداً در سال ۱۲۸۱ هنگامی که ۴ سال پس از پایان تحصیلاتش معاون الدوله غفاری که به وزیری مختاری ایران در کشورهای بالکان منصوب شده بود دهخدا را با خود به اروپا برد، و استاد حدود دو سال و نیم در اروپا و بیشتر در پایتخت اتریش اقامت داشت، و در آنجا زبان فرانسه و معلومات جدید را تکمیل کرد. مراجعت دهخدا به ایران مقارن با آغاز مشروطیت بود. او در حدود سال ۱۳۲۵ هجری شمسی (۱۲۸۵ هجری شمسی) با همکاری مرحوم جهانگیرخان و مرحوم قاسم خان روزنامه‌ای به نام اسرافیل را منتشر کرد. این روزنامه از جراید معروف و مهم صدر مشروطیت بود. جزایرین قسمت آن روزنامه ستون فکاهی بود که بعنوان «چرند پرنده» بقلم استاد و اسرافیل «دخو» نوشته می‌شد، و سبک نگارش آن در ادبیات فارسی بی سابقه بود و مکتب جدیدی را در عالم روزنامه نگاری ایران و نشر معاصر پدید آورد. وی مطالب انتقاسی و سیاسی را با روش فکاهی طی مقالات خود در آن زمان منتشر می‌کرد. پس از تعطیل مجلس شورای ملی در دوره محمد علی شاه، آزادیخواهان ناچار از کشور خارج شدند. دهخدا نیز به استانبول و از آنجا به اروپا رفت.

وی در پاریس با علامه محمد قزوینی معاشر بود، سپس به سویس رفت و در «یوردن» سویس نیز سه شماره از «صوراسرافیل» را به کمک میرزا ابوالحسن خان پیرنیا (معاذ الدوله) منتشر کرد. آنگاه دوباره به استانبول رفته و در سال ۱۳۲۷ هجری قمری با مساعدت جمعی از ایرانیان تحت عنوان مکور که در ترکیه بودند روزنامه‌ای بنام «سروش» به زبان فارسی انتشار داد. پس از اینکه مجاهدین تهران را فتح کردند، محمد علی شاه خلع گردید. دهخدا از تهران و کرمان به نمایندگی مجلس شورای ملی انتخاب شد، و با استدعای احرار و سران مشروطیت از عثمانی به ایران بازآمد. مجلس شورای ملی رفت. در دوران جنگ بین المللی اول که از سال ۱۹۱۴ تا ۱۹۱۸ میلادی طول انجامید، دهخدا در دزک یکی از قرای بختیاری منزوی بود و در همین دوران زوا و با استفاده از منابع ادبی موجود در قلعه امیر مفخم بختیاری کتابت لغتنامه‌ای را پایه گذاشت. پس از جنگ به تهران بازگشته از کارهای سیاسی کناره گرفت، در هیئت علمی و ادبی و فرهنگی مشغول شد، و مدتی ریاست دفتر (کابینه) وزارت معارف، ریاست تفتیش وزارت عدلیه، ریاست مدرسه علوم سیاسی و سپس ریاست مدرسه عالی حقوق و علوم سیاسی تهران به او محول گردید تا اینکه سه چهار روز قبل از شهریور ۱۳۲۷ و خلع سلطنت رضاخان از ریاست آنجا معزول شد و از آن زمان تا پایان حیات بیشتر به مطالعه و تحقیق و تحریر مصنفات گرانبهای خویش مشغول بود. دهخدا آنگاه که تفتن شعر نیز می‌سرود.